

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

DAENS

De geboorte van de Christene democratie
Een Rerum Novarum stuk

1880
door

Gaston van der Gucht

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen
2015
Nr.1927

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste VIJFTIEN tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde opvoeringsrechten aan:

S.A.B.A.M.
Aarlenstraat 75-77
1040 Brussel
www.sabam.be

Na aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een aanvraagformulier dat, degelijk ingevuld, minstens vier weken de opvoering(en) naar S.A.B.A.M. moet worden gestuurd.

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gekopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende opvoeringsrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

Stichting Bredero Auteursrechtenbureau
Valeriaanstraat 13
1562 RP Krommenie
www.stichtingbredero.nl

BELANGRIJKE OPMERKING !

Alle rechten voorbehouden. Iedereen die toestemming verkreeg het stuk *DAENS* op te voeren moet de naam van auteur *GASTON VAN DER GUCHT* vermelden in alle publicaties die n.a.v. de voorstellingen verschijnen. De auteursnaam moet onmiddellijk onder de titel vermeld worden, in een lettertype minstens half zo groot als dat van de titel, maar minstens twee keer zo groot als dat waarin de naam van de vertaler, regisseur en spelers wordt vermeld.

Wettelijk depot D/1992/0220/041
ISBN- 978- 90-385-01017

© 1992 Toneelfonds J. Janssens/Gaston van der Gucht
www.toneelfonds.be

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

SCENE	PERSONAGES	ATTRIBUTEN
I	LOUISE	
II	BISSCHOP LOUISE PRIESTER	Brief voor Louise
III	MEESTERGAST REMI ROMANIE	
IV	LOUISE PIETER JEFKE	krant voor Pieter een pak kranten voor Jefke
V	MEESTERGAST REMI CIESKE LUYCKX WERKVROUW FIGURANTEN	rode mutsen !
VI	PRIESTER DAENS	programmablad
VII	PONNET PIETER BARON LOUISE PRIESTER DAENS FIGURANTEN : MAN VROUW KIND	tekst van Kardinaal Manning voor Pieter
VIII	FIGURANTEN : PLAKKER 1 PLAKKER 2 PIE SPROT BARON PONNET CHAREL FIEL ZIJN ZOON ZIJN SCHOONDOCHTER	affiches

IX	PRIESTER DAENS FIGURANTEN	spiekbriefje boerekar groene vlaggen
X	PRIESTER DAENS PETRUS KEREL 1 KEREL 2 KEREL 3 SMID LAMBRECHT	projektielen voor de kerels
XI	PIETER JACOBUS LOUISE ALMA PRIESTER DAENS PONNET	tas met kranten kruik, druppelglasjes, keukenhanddoek expresbrief
XII	PONNET BISSCHOP PRIESTER DAENS PIETER VICARIS GENERAAL	brieven
XIII	LOUISE VROUW PIETER PRIESTER DAENS PROSPER FIGURANTEN	vlaggen champagne en toebehoren (?)
XIV	PONNET	bischoppelijke nota
XV	ALOWIES PONNET MARIE	handdoek scheergerief : kom, zeep en borstel

XVI	LOUISE
PRIESTER DAENS
CHARLES WOESTE	brief van het armen-
voor Woeste
brief + verslagen voor
Daens
XVII	LOUISE
PRIESTER DAENS	
XVIII	MARIA
PRIESTER DAENS
STEMMEN VAN VROUW
PONNET
WOESTE
BISSCHOP
MEISJE	brief voor onderpastoor
benodigdheden voor de be-
rechting : witte doeken,
kandelaars en kaarsen,
stukje brood, watten,
wijnwater + palmtak
XIX	PIETER
LOUISE
ONDERPASTOOR

CISKE
PIETER
MARIA | |
| XX | LOUISE | |

SCENE I

Louise Mayart, de vrouw van Pieter Daens, staat op het toneel. Recht en ongebroken. Ze is een oudere vrouw en komt terug van haar bezoek aan de bisschop, die de kranten van haar man heeft veroordeeld, haar aldus heeft gebroodroofd, en die, uiteindelijk aan haar schoonbroer, priester Adolf Daens, de waardigheid van het priesterschap heeft ontnomen. Straf die hij nooit heeft kunnen verdragen.

Adolf is nu dood. De dood van een martelaar. Duizenden hebben hem, devoot en in eenvoud, naar zijn nederig graf begeleid. Zijn mensen, de armen, de verschoppelingen, de paria's van de maatschappij. Hij leeft voort in hun dankbaar hart en hij zal er nog generaties voortleven. Adolf is gestorven, de priester verzoend met zijn bisschop.

Pieter, haar man, is oud geworden. Hij wandelt door de stad Aalst, waar hij zo van houdt ; een beetje dement, moe, gebroken, maar niet verslagen.

De kinderen houden van hem, de armen groeten hem als een vriend, sommige behoudsgezinden haten hem. Maar niemand loopt hem onverschillig voorbij.

Pieter Daens, de jongere broer van priester Daens, de vechter, de volksmenner, de schrijver, de berooide drukker. Pië de zieveraar, Groene Pië. Volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Aalst voor de Christen Volkspartij. De Christen volkspartij leeft nog, maar de leiders zijn verdeeld of dood. De Backer is dood, smid Lambrechts is dood, Ducatillon is teruggekeerd naar de partij na een omzwenning langs socialisten en liberalen . Plancquaert en Van Den Bruele zitten als verbitterden in het activisme. De partij vloeit uit elkaar. Wie gelooft er nog in ? Wie ? Louise Mayart !

Zij heeft alles met lede ogen zien beginnen. Het onmogelijke gevecht. Zij waren welstellend, Pieter en zij : een goed beklante drukkerij, twee weekbladen die met succes huis aan huis verkocht werden en Pieter had voet-in-huis bij ontelbare parochiepriesters, wat drukwerk en bestellingen meebracht.

Ja, zelfs bisschop Lambrecht was tot aan zijn dood een persoonlijke vriend.

Maar de meesten werden vijanden daar zij meenden, opgestoot door Woeste, die geen plaats wilde ruimen voor vertegenwoordigers van het volk, dat de Christen Volkspartij de eenheid van de Katholieke partij in gevaar bracht. Aartsvijanden werden het. Ook zij hebben meegeholpen om al wat Daens heette of er mee verwant was, uit te hongeren en tot de bedelstaf te dwingen.

Iedereen was geruïneerd. Iedereen keerde zich af. Men werd de strijd voor de minderbedeelden, de strijd voor de weerlozen, de uitgebuiten, moe.

Alleen Louise Mayart bleef rotsvast geloven in de idealen van de partij : de Christen arbeiderspartij moet vertegenwoordiging krijgen in het parlement, hoe dan ook ! De stem van de arbeider moest daar gehoord worden opdat de uitbuiting van de loonslaven zou ophouden en iedereen van het leven zou krijgen waar een mens recht op heeft. Zij had gezien wat de strijders van het eerste uur voor hun idealen opgeofferd hadden : priester Daens, Pieter Daens, Plancquaert, Ducatillon, Van Langenhaecke, Sterkx, De Backer, priester Fonteyne en noem maar op.

Het ideaal was hun offer waard en Louise Mayart zou de strijd voortzetten. Taai, zoals alleen een vrouw taai kan zijn. Daarom trok zij zelf naar de bisschop. Als iedereen verslagen leek, ging zij, die eerst niet geloofd had in de hopeloze, sociale strijd, met zijn typisch Vlaamse karakter, naar de bisschop.

Nu komt ze van het bezoek terug en ze lijkt een overwinnaar te zijn. Innerlijk straalt ze van zelfvoldoening.

Louise : Ik heb hem gezien. Eindelijk. Nu. Na zoveel jaren dat hij als een donkere, dreigende schaduw over onze familie heeft gehangen, wilde ik hem ontmoeten, hem in de ogen zien, voor hem staan, hem meten.

Dat dwong mij hem een audiëntie af te bedelen. Pieter, als hij niet zo moe, zo afgepeigerd was, zou het nooit goed gevonden hebben dat ik het deed.

Hij zou gezegd hebben : verneder je niet, ga niet zelf in het slijk staan. Deze mensen koesteren een haat tegen ons omdat wij de kleine mensen, de weerlozen, helpen tegen de rijken, de uitbuiters omdat wij groene socialisten zijn. En met mensen die haat dragen valt er niet te praten.

Maar ergens had ik er een onweerstaanbare behoefte aan. Ik moest hem zien. Ontelbare nachten lang heb ik mij immers, die man, die Adolf, zijn eigen priester, herhaaldelijk en zo dodelijk heeft gekwetst en onze familie heeft gebroodroofd, voorgesteld. Een monster, dat zoveel nachten van mij gestolen heeft. Ik wilde zien of hij was zoals ik hem mij had voorgesteld.

Eenmaal heb ik Woeste door de straten van Aalst zien paraderen. Als een Romeins imperator, als een god. Nors, brutaal, agressief, hatelijk, met een misprijzende blik voor het schorriemorrie dat hem toejuichte omdat hen bier en worsten toegeworpen waren. Woeste ! Wat een naam ?

Maar de bisschop is anders. Oud, vertwijfeld, zwak, onzeker, kwetsbaar, hulp zoekend haast, hunkerend naar een rustige plaats, naar de zachte vruchtbare aarde, naar de schoot van zijn moeder. Ik had plots medelijden met de oude man, die op niets meer wachtte dan op de dood. Hij stond daar zo weerloos voor mij en ik had zoveel willen zeggen, zoveel willen verwijten, zoveel in de

lucht willen slingeren, zoveel willen doen, wat ik mij in mijn nachtelijke onzekerheid had voorgenomen, maar uiteindelijk zei ik alleen... zei ik alleen...

Heel zachte muziek overstemt haar woorden...

SCENE II

Het bisschoppelijk paleis. De bisschop achter zijn tafel, naast hem een priester. Het is dezelfde acteur die in het verdere stuk de rol van onderpastoor Ponnet speelt. Louise Mayart komt de kamer binnen en knielt voor de bisschop. Zij blijft een ogenblik geknield zitten. Hij maakt een kort onopvallend zegenend gebaar.

Bisschop : Sta recht, vrouw Daens.

Louise : (Bekijkt een hele tijd de bisschop. Het ogenblik ontroert haar zodanig dat ze niet kan spreken. Ze staat recht.)

Priester : Monseigneur de bisschop heeft helaas weinig tijd, vrouw Daens. Eigenlijk zou hij, op raad van de dokter, het bed moeten houden, maar hij wilde u ontvangen. Maak het dus kort.

Bisschop : Ik heb uw brief gelezen, vrouw Daens.

Louise : (Knikt enkel)

Bisschop : Gij weent ?

Louise : (Knikt terug)

Bisschop : Wat is eigenlijk de bedoeling van uw komst ?

Louise : (Moeilijk) Ik had u willen zien, monseigneur.

Bisschop : Zien ? Mij zien ? (Ongelovig) God nog aan toe... mij zien ?

Louise : Ja... (Stilte) Ja "zien", na alles wat gebeurd is, zoveel onrechtvaardigheid, zoveel haat, zoveel broodroof.

Bisschop : Ja, er is in die jaren veel gebeurd. Wij leefden in een moeilijke tijd.

Priester : Misschien was het onvermijdelijk en moest het gebeuren. Misschien was het Gods wil.

Bisschop : Hopen wij het maar. Hopen wij maar dat wij ons niet vergist hebben.

Louise : Het had niet mogen gebeuren. God kan dat niet willen dat rechtvaardige mensen pijn wordt aangedaan.

- Bisschop : (Wil de strijd met de vrouw aangaan, maar voelt zich hulpeloos) Ik heb er zelf veel pijn van gehad.
- Louise : Wij vooral, monseigneur.
- Bisschop : Wij weten helaas niet hoeveel pijn wij elkaar aandoen.
- Louise : Het had niet mogen gebeuren.
- Priester : Wat had niet mogen gebeuren ?
- Louise : Adolf langzaam vermoord. Hij die priester was tot in het diepste van zijn ziel. Tot aan zijn sterfbed hebben zijn vijanden hem vervolgd. Zelfs daar gunden ze hem geen rust.
- Priester : Priesters beloven gehoorzaamheid. Daens heeft zichzelf veel narigheid op de hals gehaald. Hij was koppig, opstandig. Hij heeft met de Christen Volkspartij veel kwaad gesticht. Het leek wel of hij vijandschap zocht, vooral van hen die macht hebben.
- Louise : Hij is tot u gekomen, monseigneur, met de encycliek Rerum Novarum in de hand, zijn geschreven ideaal en heeft u gevraagd "Als gij mij beveelt, dat ik met het politiek engagement moet stoppen, dan stop ik". Maar gij hebt niet geantwoord.
- Bisschop : Vrouw... een bisschop heeft zware verantwoordelijkheden, die niet iedereen begrijpt.
- Louise : Gij hebt niet geantwoord. Gij hebt zelfs nooit naar hem geluisterd.
- Bisschop : Dat is niet waar. Soms lijkt het mij dat ik zijn stem nu nog hoor. Een vurige priester, eigengereid, star, voor niemand ging hij uit de weg. Zeker voor mij niet.
- Louise : Hij had een groot hart... voor de eenvoudigen. Hij werd door hen vereerd als een held, als een heilige. Vrouwen strooiden bloemen en gras op de straatstenen waar hij voorbij kwam. Ze raakten ontroerd zijn kleed aan en zongen "Viva Priester Daens". Als hij bij ons woonde, bij mij, bij zijn

broer Pieter en bij onze kinderen, dan stond hij 's morgens vroeg, aan het raam en hij zag hoe de nachtploeg - magere, bleke, half volgroeide, vaak tuberculose, meisjes van veertien, hoogstens zestien jaar uit de fabriek kwamen, moe, afgepeigerd, onteerd, gebroken, als jonge slavinnen, nadat ze tien of twaalf uur in ellendige omstandigheden voor een aalmoes gewroet hadden. En dan hoorde hij het dof gekletter van de klompen van de kinderen van acht, negen, tien jaar die in de dagploeg werkten, en die optrokken naar de fabriek, voor tien uur, voor twaalf uur, hoestend, kuchend, vaak wenend als zielepootjes. Van donker tot donker, en dan schreide deze man !

- Bisschop** : Ik weet niet hoe de geschiedenis over ons zal oordelen, vrouw, hoe de mensen over ons zullen praten. Of ze zich kunnen indenken in wat wij deden of wat wij wilden doen. Wat hebben wij beiden gedaan, Daens en ik ? Welke creaturen zal de geschiedenis van ons maken ? Maar wij hebben voor de gewone arbeiders het beste gewild, allebei. Ik en Daens... Daens en ik.
- Louise** : Daens is dood. Gestorven als een martelaar.
- Priester** : Martelaars sterven alleen voor de kerk en in zijn opstand tegen het kerkelijk gezag was hij fout. Koppig fout.
- Bisschop** : Misschien was dat niet helemaal zijn schuld.
- Louise** : Misschien was er geen andere deur die openstond.
- Priester** : Zijt gij gekomen om DAT allemaal te zeggen ?
- Louise** : Ik zou zoveel willen zeggen. Maar verdriet laat zich niet altijd in woorden vangen.
- Bisschop** : Wellicht hebben wij allemaal fouten gemaakt. Het was een verwarde en onzekere tijd. We stonden onder zo'n verschrikkelijke druk : Rome, Leopold II, de katholieke partij, Woeste, Van Eetvelde, De Bethune, de geestelijke collega's van Daens, de nuntius. Allemaal hebben ze ons het mes op de

keel gezet.

Priester : Was je gekomen om DAT te zeggen, vrouw Daens ?

Louise : Neen, ik ben gekomen om te zeggen dat de strijd doorgaat. Dat hij doorgaat... want het is nodig dat wij tot elkaar zeggen : Vrienden de strijd gaat door...

(Het licht dooft snel. Muziek.)

SCENE III

Romanie Troch komt haastig aangelopen. Zij heeft zich overslapen en is zich nog altijd aan het aankleden. Stilletjes wil zij langs de muur de fabriek binnensluipen.

Meestergast : Te laat !

Romanie : (Schrikt) Heu... heu...

Meestergast : Te laat !

Romanie : Wij hebben het zo lastig, slecht en te weinig geslapen met dat kind, Remi.

Meestergast : Te laat... een halve frank boete !

Romanie : Maar Remi, dat kan niet, jong, ik kan die halve frank niet missen. Ik zie er geen gat meer in. Nondedju toch, wij hebben het nu al zo lastig. Nondedunondedju !

Meestergast : Vloek niet. Gij vloekt lijk ne ketter.

Romanie : Wie zou er niet vloeken als gij dat allemaal tegenkomt. 't Is 't een achter 't ander. Al die miserie. Ne mens ziet er geen gat in.

Meestergast : Waar is uw dochter ?

Romanie : (Zwijgt en buigt het hoofd. Hij weet met zichzelf geen raad)

Meestergast : Hoort gij niet meer misschien ?

Romanie : Ba ja, ik hoor, nondedju ! Ik hoor goed.

Meestergast : Héwel ?

Romanie : Ze is ziek.

Meestergast : Ziek ?

Romanie : Ja, ziek. Ziek is ziek. Kunt gij niet ziek worden misschien ?

Meestergast : Ziek zijn is een luxe voor rijke madammen.

Romanie : Ik kan er ook niets aan doen.

Meestergast : Leugens !

Romanie : Maar ze is ziek, serieus.

Meestergast : Leugens, zeg ik u en spreek mij niet tegen. Ze is niet thuis, dat weet ik al. Waar is ze ?

- Romanie : (Na aarzeling) Bij haar meter in Erpe. Ze wil niet meer naar huis komen. Ze wil ook niet meer naar de fabriek komen. Nooit meer. Ze gaat liever bij de boeren werken, al is dat even slecht.
- Meestergast : Haha, madame heeft te kiezen ?
- Romanie : Gij weet dat mijn oudste dochter hier in de fabriek slecht uitgespeeld is. Als ze veertien was werd ze gegrepen door een drijfriem. Ik heb ze nog zelf op een berrie naar huis moeten dragen, samen met Tistje Schoupe, helemaal onder het bloed en alleen met een vuile lap over haar lijf. Ze is nu gebrekkelijk. Ze zit daar half onnozel, en ze brengt niets binnen, ze eet en ze drinkt, maar ze verdient niets. En niemand trekt zich daar nog iets van aan : de fabriek niet, de armen niet, Vincentius niet. Weet gij wat mij dat kost per week ? Per maand ? Ik heb dan rap mijn tweede dochter, ons Maria, meegebracht naar de fabriek. Ze was nog maar twaalf jaar en ze werkt hier al vier jaar. Ze heeft nooit veel geklaagd van het werk, och God, de andere meisjes doen hetzelfde werk. Het was precies of het zo moest zijn. Maar...
- Meestergast : Wat maar ? Zeg het maar, zulle !
- Romanie : Sedert dat ze een beetje groot geworden is... en 't is een fel meisje.
- Meestergast : En dan..? (Stilte) En dan, vraag ik ?
- Romanie : Kunt gij milledju uw handen niet thuishouden ? Juist zomin als dat gij uw poten bij de andere meisjes kunt thuishouden en ons Maria, die een braaf kind is, de beste van de zes die ik er heb, die kan daar niet tegen. Dat kind wordt daar ziek van. Wij kunnen er gene weg meer mee. (Stilte)